

SCANNET OG OCR TEKSTBEHANDLET AVSKRIFT/KOPI AV FREDNINGSVEDTAK

Riksantikvaren

Dronningens gate 13

Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo

Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 E-post: riksantikvaren @ra.no

SAKSBEHANDLER

INNVALGSTELEFON

VÅR REF

Førstekonsulent

22 94 03 92

27940404

2000/00847 IDj

Ingrid Djupedal

Ark. Bf-9

Vestfold fylkeskommune

Larvik kommune

Treschow-Fritzøe AS

Bente Bjerknes og Ragnar Kristensen

Albert Bøe AS

Bakke eiendom AS

Jotron Electronics AS

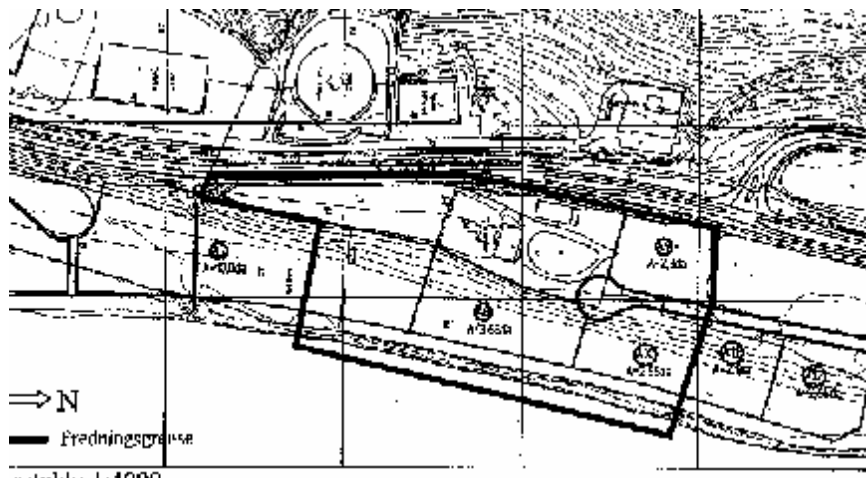
YTTERSØ GÅRD, GNR. 3002, BNR. 1 OG 9, LARVIK KOMMUNE

VEDTAK OM OMRÅDEFREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER §§ 19, JFR. § 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§ 19, jfr. § 22, fatter Riksantikvaren herved vedtak om fredning av området rundt Yttersø gård, gnr.3002, bnr. 1 og 9, Larvik kommune, som vist på kart.

Omfanget av fredningen

Fredningen etter §19 omfatter området og bygninger rundt Yttersø gård. Grensen for området er vist på nedenstående kart. Grensen følger i øst: Numedalslågen, i vest: Elveveien, i nord: nordre grense av feltene A9 og A10, i sør: nordre tredjedel av felt A7.

Fredningsgrense Målestokk: 1:400

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare et tilstrekkelig område rundt den fredete hovedbygningen på Yttersø gård. Dette vil bevare anleggets virkning i miljøet og gi tunet en tilstrekkelig buffersone mot industribebyggelsen, en sone som skal utvikles på det fredete anleggets premisser.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i kulturminneloven § 19, andre ledd. Bestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

1. Innenfor det fredede området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anleggelse og utvidelse av veier eller parkeringsplasser, oppsetting av gjerder eller skilt, endring av beplantning, belysning eller belegg, planering, masseuttak, utfylling og andre landskapsinngrep.
2. Tiltak som er å anse som tilbakeføring, evt. rekonstruksjon kan gjennomføres dersom det kan gjøres på et sikkert dokumentert grunnlag, og etter godkjennelse fra antikvarisk myndighet.

Følger av fredningen

Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989 med endringer, fastsatt 29. mai 2000.

Når det gjelder behandlingen av fredede anlegg, vises det til kulturminneloven §§ 19 og 21 og ovennevnte fredningsbestemmelser.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 29. mai 2000 er forvaltningen av fredete områder, bygninger og anlegg tillagt den enkelte fylkeskommune, i dette tilfelle Vestfold fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningsloven § 28.

I henhold til kulturminneloven § 19 kan departementet i særlige tilfelle gi dispensasjon fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep, eller dersom det dreier seg om mindre endringer. Denne dispensasjonsmyndigheten er, i henhold til forskrifter av 29. mai 2000, delegert til den enkelte fylkeskommune.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig skjøtsel og vedlikehold. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes eller ikke. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Det grunnleggende prinsippet for skjøtsel av fredete områder er å bevare mest mulig av de opprinnelige elementene i landskapet, og videre skjøtte det på en slik måte at landskapet beholder den karakteren som er fredningens formål.

Det er eier som har ansvar for skjøtselen av anlegget. Det er imidlertid anledning for vedkommende myndighet, med hjemmel i §21 i lov om kulturminner å gjennomfører skjøtsel som anses nødvendig av hensynet til formålet med fredningen.

Bakgrunn for fredningssaken

Denne fredningssaken har sin bakgrunn i den pågående planleggingen av industribebyggelse rundt tunet på Yttersø. Utbyggingen vil resultere i at tunet blir omkranset av store industribygg.

Utbyggingen gjøres i henhold til reguleringsplan fra 1987, egengodkjent av Larvik kommune 05.11.1987. Innenfor det foreslåtte fredningsområde er det §§2 og 3 i reguleringsplanen som er styrende. Området er regulert til industri/spesialområde bevaring. Planen åpner for industriutbygging med utnyttelsesgrad på 80% pr. tomt. Det kan videre bygges i inntil 13 meters høyde Videre har regulering til spesialområde bevaring som utgangspunkt at området skal bevares, dvs. ikke endres.

Riksantikvaren er av den oppfatning at utbyggingen ikke er forenlig med bevaring av området. Planen ivaretar ikke tilstrekkelig hensynet til Yttersø som et fredet kulturminne. Riksantikvaren har i prosessen forut for varsel om oppstart av fredning gitt uttrykk for dette syn bl.a. i brev av 25.10.99.

Lokalisering og eierforhold

Adresse	Yttersø
Kommune	Larvik kommune
Gnr./ bnr.	gnr. 3002, bnr. 1 og 9
Eier	Treschow Fritzøe AS, Ragnar Kristensen Bente Bjerknæs

Beskrivelse av anlegget

Yttersø fremtår i dag som en lystgård fra 1. halvdel av 1800-tallet. Anlegget består av hovedbygning, sidebygning og et hageanlegg. Tunet har tidligere bestått av flere bygninger, og på et tidspunkt var tunet et lukket firkant-tun.

Hovedbygningen ble fredet etter "Lov om bygningsfredning av 1920" tinglyst den 18.04.1923, Hovedbygningen inngår av den grunn ikke formelt i dette

fredningsforslaget. Riksantikvaren vil likevel gi en kort beskrivelse av bygningen da bygningen er det sentrale punkt og årsak til den pågående fredningssaken.

Hovedbygningen er bygget av Johan Fredrik Sartz (1763-1839), prost i Larvik fra 1799. Yttersø-eiendommen var en del av grevskapet som i 1817 ble kjøpt av et lokalt interessentskap på 4 personer, hvorav den ene var Sartz. I 1820 skilte Sartz Yttersø ut som egen eiendom. Sartz hadde for øvrig bygslet eiendommen alt fra 1805. Det er rimelig å anta at hovedbygningen er bygget umiddelbart etter at Sartz ble eier av eiendommen.

Hovedbygningen er en toetasjes bygning, klassisistisk i uttrykket, med hovedvekt på louis-seize. Dette viser seg i helheten og i detaljeringen, spesielt i eksteriøret og i materialbruken i interiøret.

Den innvendige fargebruken er imidlertid yngre, da bygningen ikke ble malt ferdig innvendig før på 1850-tallet. Bygningen er unik i norsk sammenheng, spesielt er det uvanlig at en bygning av denne type er bygget så sent som rundt 1820.

Området som inngår i fredningen etter § 19 er ca. 20 da. Arealet lå historisk til Yttersø og var jordbruksareal og hageanlegg. Reguleringsplanens totale areal er på 174,4 da.

Sidebygningen ligger i 90 graders vinkel på hovedbygningen og er med på å danne en avgrensning av tunet mot vest. Bygningen er i denne sammenheng svært viktig. Sidebygningen er også den eneste som er igjen av uthusbygningene på tunet. Bygningen er tømret i 1 etasje, kledt med tømmermannspanel, halvvalmet tak tekket med teglstein. Bygningen er fundamentert på en lav grunnmur. Fotografier fra tidlig på 1900-tallet viser at bygningen da var betraktelig lenger. Bygningens alder er usikker, men den kan være eldre enn lystgårdsperioden.

Hagen har gjennomgått flere utviklingstrekk og kan i kildene dateres tilbake til slutten av 1600 tallet. I en takst over gården fra 1686 omtales en inngjerdet hage. På oppmålingskartene over grevskapet fra 1811 vises tunet og hagen. Hagen som vises er en firedelt hage av renessansetype. Denne hagen skal ha ligget mellom dagens tun og elven. Det er imidlertid ingen synlige rester igjen av denne hagen. Da lystgårdsepoken startet ca. 1820 med opparbeidelse av det nye tunet, ble også hele hageanlegget lagt om i pakt med nye ideer for hagearkitektur.

Det foreligger et kart fra 1880 som viser en landskapspark med slyngede stier. Denne hagen strekker fra hovedbygningen og sørover. Fra sørvest følger veien inn i tunet det eldre veifaret som også er tegnet på kartet fra 1811. Det er sannsynlig at dette har vært en allè. I tunet er det avmerket en treklynge.

Hagen slik den fremstår i dag, er en begrenset del av dette anlegget. Dette skyldes flere forhold, med anleggelse av Elveveien som en hovedårsak. Det som imidlertid finnes av synlige spor, er treklyngen på tunet, bestående av lind og kastanje. Likeledes den delen av hagen som er nærmest hovedbygningen. Deler av alleen er også bevart. Det øvrige arealet som inngår i fredningen er tidligere innmark tilhørende Yttersø.

Riksantikvarens vurdering av kulturminnet - begrunnelse for fredningsvedtaket

I henhold til Stortingsmelding nr. 39 (10g6-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg av kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling.

Hovedbygningen på Yttersø var blant de første bygninger som ble fredet i 1923, etter at lov om bygningsfredning' trådte i kraft i 1920. I de tidligste fredningene var det i første rekke bygningene som sto i fokus. Med kulturminneloven av 1978 ble det åpnet for muligheten av også å frede områder. Dette på bakgrunn av en styrket forståelse for betydningen av at kulturminner står i en sammenheng, og at helhet og omgivelser er viktig, ikke bare enkeltstående bygninger.

Yttersø gård er et lystgårdsanlegg med stor kulturhistorisk verdi. Hovedbygningen er arkitektur historisk unik da den er et synlig bevis på at louis-seize som stilart holdt seg lenger i tid enn det man normalt har kjent til. Bygningen er også godt bevart med stor grad av originale materialer. Den har av den grunn stor kildeverdi.

Riksantikvaren ser det derfor som viktig at Yttersøs omgivelser blir sikret for ettertiden gjennom et formelt vern etter kulturminnelovens §19. Dette for at tunet og arealene rundt fortsatt skal kunne oppleves som en enhet; Riksantikvaren er av den oppfatning at opplevelsen av det fredete kulturminnet blir sterkt forringet dersom planene for industribebyggelsen gjennomføres. Dette vil sperre den fysiske kontakten mellom tunet og elvelandskapet og proporsjonene mellom Yttersø og volumet i den nye bebyggelsen vil være negativt for det fredede kulturminnet. Videre vil fredningen beskytte den kulturhistoriske sammenheng lystgårdanlegget har vært en del av.

Riksantikvaren ser forslaget til areal som inngår i fredningen som en kulturminnefaglig forsvarlig minimumsløsning.

Redegjørelse for saksgang og høringsuttalelser

Varsel om opptart av fredningssak ble fremmet av Riksantikvaren i brev til kommunen, fylkeskommunen og grunneierne av 12.05.01, og samtidig kunngjort i Norsk lysingsblad, Østlandsposten og Sandefjords blad. Videre ble øvrige berørte parter orientert i brev av 19.05.00.

Ved høringsfristens utløp var det inkommet syv uttalelser, fra Vestfold fylkeskommune, Larvik kommune, Bente Bjerknes og Ragnar Kristensen, Treschow-Fritzøe AS, Albert Bøe AS, Bakke eiendom AS og Jotron Electronics AS.

Forslaget til områdefredning ble lagt ut til offentlig eftersyn den 11.12.2000 med frist for uttalelser satt til 02.02.2001; Forslaget ble også sendt berørte parter og kunngjort i Norsk Lysningsblad, Østlandsposten og Sandefjords Blad.

Ved høringsfristens utløp var det inkommet seks høringsuttalelser fra Jotron Electronics AS, Larvik bys vel, Naturvenforbundet i Larvik, Bente Bjerknes og Ragnar Kristensen, Fortidsminneforeningen avd. Vestfold og Fortidsminneforeningen hovedkontoret.

Forslaget og høringsuttalelsene ble den 14.02.01 sendt Larvik kommune for kommunestyrebehandling. Den 21.02.01 og 16.03.03 ble høringsuttalelser fra hhv. Treschow-Fritzøe AS, Albert Bøe AS og Larvik kommune ettersendt.

Larvik kommune behandlet fredningsforslaget i kommunestyremøte den 09.05.01. Kommunestyret vedtok følgende:

"Kommunestyret finner det urimelig at Riksantikvaren uten videre tilsidesetter de opplysninger som reguleringsmyndigheten (kommunestyret og rådmannen på vegne av kommunestyret har gitt om gjeldende reguleringsplan på Yttersø og i stedet så vel i sitt høringsbrev som i sine senere beslutninger legger til grunn at Riksantikvarens innsigelse til den plan som den gang opprinnelig ble fremmet, er ignorert av kommunen. Riksantikvarens handlemåte må kunne vurderes som kritikkverdig da han derved gjennom sitt høringsbrev har gitt uriktig informasjon om kommunens forhold i denne sak samtidig som høringsuttalelsene derved er gitt på feilaktig grunnlag. Kommunestyret konstaterer igjen at den i 1987 vedtatte reguleringsplan med bestemmelser imøtekommer alle krav Riksantikvaren den gang fremsatte, hvilket bl.a. innebærer at grunnlaget for Riksantikvarens beslutning om å fremme fredningsforslag på dette avgjørende punkt er i strid med faktum.

I. Kommunestyret er av den oppfatning at den fredning som er foreslått av fylkeskommunen og som kommunen har sluttet seg til, i kombinasjon med gjeldende reguleringsplan gir den omgivelsesmessige beskyttelse som den fredete bygningen Yttersø har krav på og forutsetter at det samspill som reguleringsmyndigheten og antikvariske myndigheter

som reguleringsbetemmelsenes §3 legger opp til, vil' føe til at utbyggingen kan skje på det fredede anleggets premisser". Etter dette ber en på ny om at Riksantikvaren trekker sitt fredningsforslag tilbake'

Innledningen ble vedtatt med 31 mot 21 stemmer. Punkt 1 ble vedtatt, 40 mot 12 stemmer. 10 av kommunestyrets representanter ble gitt anledning til følgende protokolltilførsel:

"Vi beklager måten Larvik kommune har håndtert denne saken på. Riksantikvaren ivaretar verdier av nasjonal interesse. En overprøving av ombudets kompetanse, er dristig. Larvik kommune vedtok en reguleringsplan i 1987. Siden den gang er folkets bevissthet blitt styrket når det gjelder bevaring. Regjeringen setter fokus på bygnings- og områdevern og utfordrer lokal interesse og kompetanse. I Larvik eksisterer det fortsatt bygninger som ikke bare bør vernes men fredes, og områdefredningen rundt Yttersø burde være udiskutabel."

Høringsuttalelsene både til varselet og til høringen, og videre Larvik kommunestyres vedtak synliggjør de klare skillelinjene det har vist seg å være i denne saken, som er bevaring versus utbygging. Riksantikvaren ønsker å skjerme den fredete hovedbygningen på Yttersø mot at den planlagte industriutbyggingen kommer for nær. En tilleggsproblemstilling har vært forholdet til kommunens egengodkjente reguleringsplan for området fra 1987.

Riksantikvaren ser ingen grunn til å referere fra den enkelte høringsuttalelse, da dette er redegjort for tidligere i saken, i forslag om fredning datert 11.12.00 og i følgebrev til kommunestyrebehandling datert 14.02.01,21.02.01 og 16.03.01. Kort oppsummert er høringsuttalelsene delt i to grupper, de som støtter fredningen og de som er imot.

De som støtter fredningen er eierne av Yttersø gård, Fortidsminneforeningen, Larvik bys vel og Naturvernforbundet. Argumentasjonen for den gruppen som støtter fredningen er sammenfallende med Riksantikvarens argumentasjon. I tillegg anføres hensyn til naturverdier og friluftsinnteresser, samt at Fortidsminneforeningen ser dette som et eksempel på hvordan det kan gå med kulturminnevernet ved en eventuell delegasjon av myndighet til kommunene.

Fylkeskommunen støtter en fredning, men de har gått inn for å frede et mindre område som omfatter tunet på Yttersø og en sone mot sør. Denne fredningssaken ble imidlertid aldri igangsatt.

Gruppen som går imot fredningen er firmaene som er involvert i utbyggingen på området. Dette er Bakke eiendom AS, Albert Bøe AS, Jotron electronics AS og Treschow-Fritzøe AS. De ønsker en utbygging i tråd med de deler av reguleringsplanens bestemmelser som omhandler industrin/næringsutbygging.

Kommunen støtter utbyggingsinteressene, som vedtaket fra kommunestyret viser. De ønsker videre en fredning tilsvarende fylkeskommunen. Kommunen finner det urimelig at Riksantikvaren har tilsidesatt reguleringsplanen for området. Kommunen kritiserer videre Riksantikvaren for å ha kommet med uriktig informasjon vedrørende reguleringsplanen for Yttersø.

Riksantikvaren vil bemerke følgende til høringsuttalelsene:

Riksantikvaren har i forslag ditt fredning datert 11.12.00 og ifølge brev til kommunestyrebehandling datert 14.02.01,21.02.01 og 16.03.04 kommentert høringsuttalelsene tidligere. Vi kommenterer av den grunn ikke dette på nytt her, men henviser til nevnte brev. Vi kan ikke se at

behandlingen i kommunestyret fordrer at Riksantikvaren kommenterer høringsuttalelsene utover dette.

Vi ønsker imidlertid å gi en kort kommentar vedrørende kommunestyrets vedtak.

Slik avstemmingen over vedtaket i kommunestyret og protokolltiltørselen viser, er det ikke et enstemmig kommunestyre som står bak vedtaket. Det viser derimot at det er svært ulike oppfatninger om fredningen, utfra ulik vektlegging av vern versus utbygging. Dette er selvsagt resultat av politiske prioriteringer og er kjernen og det vesentlige i saken. Vi konstaterer imidlertid at det også er uenighet om saksfremstilling og saksgang knyttet til reguleringsaken fra 1987.

Ifølge kommunens saksfremlegg er det forhold rundt Riksantikvarens innsigelse til reguleringsplanen i 1987 som er kjernepunktet: Ble Riksantikvarens merknader tatt til følge jfr. Riksantikvarens brev av 03.05.87 Frafalt Riksantikvaren senere sin innsigelse

Vi har fremholdt at vi ikke kan se at direktoratets merknader ble tatt til følge av kommunen. Utnyttelsesgraden innenfor det område kommunen regulerte til bevaring er så høy at bevaringsreguleringen i realiteten ikke er reell. Riksantikvaren ba om at det skulle knyttes bestemmelser til spesialområdet som sikret at alle inngrep skulle skje på det fredete anleggets premisser. Dette er ikke gjort.

Vi har videre fremholdt at det ikke foreligger noen skriftlig dokumentasjon på at Riksantikvaren har trukket innsigelsen. Riksantikvaren må i sin saksbehandling forholde seg til de opplysninger som foreligger. Dette er særlig viktig der saksforholdene ligger tilbake i tid. Vi må derfor ha som utgangspunkt at vi har skriftlig dokumentasjon på forholdet Vi har i denne vurderingen lagt vekt på at det ikke forelå saklige grunner til at Riksantikvaren skulle ha trukket innsigelsen, da vi ikke kan se at Riksantikvarens forutsetninger for dette var imøtekommet fra kommunen.

Vi viser videre til fredningsforslaget av 1.12.00.

Opplysning om klageadgang og tinglysning

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Miljøverndepartementet jfr. i forvaltningslovens §28. Eventuell klage stiles Miljøverndepartementet men sendes Riksantikvaren. Klagefrist i henhold til forvaltningsloven er tre uker etter mottakelse av vedtaket. Riksantikvaren gir imidlertid på grunn av ferietiden en utvidet klagefrist på 14 dager, til sammen fem uker. Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner §22.5.

Vennlig hilsen

Nils Marstein
riksantikvar

Unni Grønn

Gjenpart:

Miljøverndepartementet, Fortidsminneforeningen, Vestfold avdeling og hovedforeningen

